ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՊՈԼՍՈՅ համար, տարեկան 60 ղրշ. վեցամսեայ 30 ղրշ. Եռամսեայ 20 ղրշ. — ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ համար, տարեկան 30 ղրշ. Վեցամսեայ 40 ղրշ.— ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ համար,, Տարեկան 22 ֆր. Վեցամսեայ 11 ֆր,:

ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐՈՂԸ ՄԻԱՅՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴ Է

ՁԵՌՔԷ 10 ՓԱՐԱ

Bureaux de la rédaction du Journal Arménien DZAGHIK

Galata, Kourchounlou han, N· 7

ԾԱՂԻԿ

ՕՐԱԳԻՐ

"زاغيك" ارمنيجه يومى وسياسى غزيتەدر

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ

Կալաթա, Գուրչունլու խան, թիւ 7

ՍԱՊԱԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ուղղուած ամէն թղթակցութիւն պէտք է *հակիրճ* գրուած ըլլայ:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ուղղուած ամէն գրութիւն ետ չի *տրուիր* :

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՍԿՍԻՆ

ԱՄԷՆ ԱՄՍՈՅ 1ԻՆ, 10ԻՆ ԵՒ 20ԻՆ

ԺԵ ՏԱՐԻ— ԹԻՒ 181 | 27 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1901 | ՇԱԲԱԹ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ԵՒ ՅՈԲԵԼԵԱՐԸ

Շատերու համար յոբելեանի տօն մը պարզ բան մը կրնկատուի, եւ սակայն պէտք է գիտնալ թէ, անիկա յաճախ մէջէն մին է չափելու համար հասարակութեան մը մտքի զարգացման աստիճանը։ Յոբելեան մը տօնելը կը նշանակէ ամբողջ կատարուած գործունէութիւն մը յիշել ու գնահատական ընել այդ գործունէութեան բոլոր արժէքաւոր մասերուն։ Իսկ յոբելեարի ընարութիւնն ալ ցոյց կուտայ նոյն հասարակութեան ճաշակին եւ գնահատելու կարողութեան առաջնութիւնները։

Արեւմտեան Հայերուն համար, կրնանք ըսել թէ բոլորովին նորութիւն մըն է մտքի աշխատաւորներու յոբելեաններ կատարելը։ Առաջին յոբելեանը որ Մամուրեանինը եղաւ, դեռ թարմ է ամէնուն յիշողութեան մէջ, եւ այսօր երկրորդ մը կը յաջորդէ անոր, Ռէթէոս Պէրպէրեանի յոբելեանը։ Այս յոբելեանները նպատաւոր գաղափար մը կազմել կուտան մեր հասարակութեան տրամադրութիւններու մասին, հանդէպ մտքի աշխատաւորներուն։ Մամուրեանին գրական աշխատութիւնն էր որ առաջին անգամ ասեղ կուտար յոբելեանի մը եւ Պէրպէրեանին ալ կրթական գործունէութիւնն է որ յոբելեանի հանդիսաւորութեանց առթիւ ամէնուն գնահատութեանը առարկայ կը դառնայ։

Ցաւալի բարեբաղդութիւնը ունի այսօր արձանագրելու մեր հասարակութեան մտքի այն բարեշրջումը, որով անիկա, թօթափած իր անտարբերութիւնը, կը գիտակցի այն պարտականութեան, զոր ունի գանազան առիթներով. հանդէպ անոնց, որոնք հասարակութեան մը մտաւորական շէնքին հիմերն են։

* * *

Ռէթէոս Պէրպէրեան, մեր այնքան նեղ սահմաններով գծուած կրթական կեանքին մէջ, փոխանակ ըլլալու մէկը, որ գնահատումի կարօտը թարթիչներուն տակ, հեղձամահ կը խեղդուի, կրցած է կենսականութեամբ առլցուն մարդը ըլլալ որ եօթնամատնական թուականներէն սկսելով, իր կայանին, դպրոցին մէջ անկուն կերպով, ամբողջ սերունդներու դաստիարակութիւնը ջամբած է։ Կրթական գործ մը, մանաւանդ կրթական տեսական հաստատութիւն մը, մեր մէջ շատ բան կ'արժէ։ Իսկ աւելի՛ կ'արժէ կրթական մարդը որ ուսուցչութեան՝ բաղդատաբար ինկած տապարէզի մը մէջ կը նետուի, եւ այդ առթիւ չատերու աչքին կը բարձրացնէ յարգը կրթութեան աշխատաւորներուն։ Մեր հասարակութիւնը միշտ չէ քաջալերած կրթութեան աշխատաւորները, իրր պակասաւոր անհատներ ենթադրելու։ Ռէթէոս Պէրպէրեան, շատ սակաւաթիւ ուրիշներու հետ, կոչուելու ունեցած է գիմագրաւելու, մեր հասարակութեան մէջ եղած մտածելու այդ եղանակին, եւ իր համառուն վարժարանին վարչութեան դլուխը անցած, ամէն անդամ, հանդէպ ծնողքներու իր ինքնութիւնը պահելով, կրցած է ամէնուն սա գաղափարը ներշնչել, թէ վարժարան ալ, որ եւ է գործի մարդու մը պէս իր ինքնութիւնը ունի, զոր կրնայ անվթար պահել իրեն հետ գործ ունեցողներուն հանդէպ։

Դժուարութիւններու առջեւ դիմադրաւելու կորովը, միանալով, մտքի բաղմակողմանի զարգացում մը ձեռք բերելու համար կատարուած յարատեւ աշխատութիւններուն, Ռէթէոս Պէրպէրեանին յարգանքի ամէնէն կարեւոր տեղերէն մէկը տուած է մեր հասարակութեան վերջին 25 տարուան միջոցին կատարած կրթական յառաջդիմութեան պատմութեանը մէջ։

* * *

Քսանըհինգ տարիներ անընդհատ իր հիմնած համառուն վարժարանը արդիւնաւոր կերպով շարունակած ըլլալուն համար, Ռէթէոս Պէրպէրեանի բոլոր համակրողները, իր կարողութենէն օգտուողները եւ զինքը մօտէն ճանչնալով գնահատողները, կ'ուզեն յարգանքի պարտք մը կատարել, յոբելեանի մը ձեւին ներքեւ իրենց գնահատումի արտայայտութիւնը ընելով։ Սակայն երբ այս յոբելեանին ներքին ուզենք ի վեր հանել, կը տեսնենք թէ երկու գլխաւոր գաղափարներ են որոնք կը տօնուին։ Այդ գաղափարներուն առաջինն է յարատեւութիւնը, եւ երկրորդը՝ կենսական ինքնութիւնը։

Մեր ուսուցիչները, ընդհանրապէս, պզտիկ դժուարութիւններու առջեւ ամէնէն շուտ վհատողներն են, ամէնէն աւելի յարատեւութեան ոգին է որ կը պակսի իրենց։ Երկրորդ, մեր ուսուցիչները ամէնէն կրաւորական անհատներն են, իրենց գործունէութեան մէջ աղդուելով ամէն կողմէ փչած հովերէ։ եւ շատ հեռու են որ եւ է ինքնութիւն մը ունենալէ։ Ինչ ապարէզի մէջ կ'ուզէ ըլլայ, այն անձերը որոնք յարատեւ աշխատողներ չեն, եւ չունին ինքնութիւն մը իրենց գործերը վարելու, ո՛չ կրնան յաջողիլ եւ ո՛չ ալ ուրիշներու յարգանքին առարկան կրնան դառնալ։ Ռէթէոս Պէրպէրեան ունեցած է այս երկու յատկութիւնները.

Ռէթէոս Պէրպէրեանի չուրջ սարքուած յոբելեանին Ծաղիկի խմբագրութիւնն ալ կուգայ մասնակցիլ, մաղթելով որ յարդելի յոբելեարը նորանոր բարեբաղդութիւններով, եւ նորոդ կենսականութեամբ մի՛չտ իր սկսած կրթական հաստատութեան դլուխը, շարունակէ իր օգտակար գործունէութիւնը։

* * *

Դժդոհ ըլլալնուս համար չէ՛ որ մասնանիշ կ'ընենք թէ մեր հասարակութիւնը դրական հասարակութիւն մըն է։ Նոյն իսկ իր ամէնէն մտաւորական գործերէն կ'ուզէ չոշափելի, դրական արդիւնք մը հանել։ Պէրպէրեանի յոբելեանին առթիւ, Ցսբելեանի Ցանձնաժողովը, նկատողութեան առնելով Պէրպէրեան վարժարանի շէնքին իբր դպրոց անոնապատկայարմար վիճակը, առջի օրէն իր լրովանդակ ոյժը կեդրոնացուց միակ գաղափարի մը վրայ, որոշ գումար մը հաւաքելով դպրոցին շէնքը աւելի նպատակայարմար վիճակի մը մէջ դնելու գաղափարին վրայ։ Ուրախ ենք յայտնելու որ յիշեալ յանձնաժողովը նոյն իսկ չափազանց եռանդուն ջանքերէ վերջը, այսօր ի վիճակի է, 1200 ոսկւոյ գումար մը յանձնելու յոբելեարին, դպրոցի հին շէնքին քով, դասարաններու յատուկ նոր շէնք մը կառուցանելու նպատակով։

Հաստատ եւ կատարելապէս նպատակայարմար շէնք մը կառուցանելու համար սակայն, որքան ինքնին կարեւոր, բայց անբաւական կը նկատուի 1,200 ոսկւոյ գումարը։ Երկու հազար ոսկիի մօտ գումար մը անհրաժեշտ կը համարուի, ուզուածին պէս նոր շէնք մը կառուցանելու համար, եթէ հնարաւորութիւն չի կայ անմիջական կերպով պակասը լրացնել, այդեօք լաւագոյն բան մը չը՞ պիտի ըլլար, փոխանակ անբաւական գումարով թերի շէնք մը շինելու, քանի մը տարուան համար 1,200 ոսկիի գումարը նպատաւոր կերպով տոկոսի տալը, եւ 2,000 ոսկի գոյանալէն վերջ միայն ձեռնարկուէր նոր դպրոցին շինութեան։

Աւելի մեծայուն յիշատակ մը պիտի ըլլար յոբելեարին համար, հանրութեան կողմէ հանդէպ իրեն ցոյց տրուած գնահատումին, եթէ հնարաւորութիւնը տեսնուէր, քարաշէն եւ մանկավարժական սկզբունքներուն համաձայն շէնք մը կառուցանել։ Մեր մէջ բոլոր դպրոցական շէնքերը, շատ հեռու են մանկավարժական պահանջներն ալ նկատողութեան առնուելով շինուած ըլլալու հանգամանքէն։ Օգտակար թելադրութիւն մը ընելու մտածումով, մանաւանդ, վերջապէս մանկավարժական պահանջներով կառուցուած դպրոցական շէնք մը ունեցած ըլլալու նախանձախնդրութեամբ է որ, եթէ ուրիշ միջոցով կարելի չըլլայ, յարգելի յոբելեարին կ'առաջադրենք քանի մը տարուան համար յետաձգել նոր դպրոցական շէնքի մը շինութիւնը, յառաջիկային ամէն կերպով ուղուածին պէս դպրոցական նոր շէնք մը կառուցանել կարենալու համար։

Մ. ՇԱՄՏԱՆՃԵԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

ԳՐԱԳԷՏԻ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՅԱՃԱԽ ԱՅԼԱՆԴԱԿ

Դիրքերը երբ կը հրատարակուին, թերթերը երբ հրապարակ կ'ելլեն, ամէն մարդ կը կարդայ զանոնք, առանց բնաւ հետաքրքրուելու թէ ինչպէ՛ս գրուած են անոնք, թէ գրողը ի՛նչ սովորութիւններու եւ կամ ունակութեանց հետեւած է զանոնք գրած միջոցին։

Եւ արդէն ամէն գրող միշտ ունակութիւն մը կ'ունենայ անպատճառ։ կան որ առուն միայն կրնան գրել, կան որ լուութեան պէտք ունին, կան որ չեն կրնար տող մը բան արտադրել առանց գիշերուան մենութեան։ Ուրիշներ թուղթի միակ տեսակի մը վրայ միայն կրնան գրել. մինուոյնը նաեւ գրչին ու մելանին համար, հոգ չէ թէ անոնք ո՛ եւ է մասնաւոր յատկութիւն չունենան։

Այդ մոլութիւնը ունեցող գրողները գրէք անանկ տեղ մը՝ ուր իրենց նախասիրութիւնները գոհացուին, իսկոյն անագին համեմատութեամբ պիտի արտադրեն։ Բայց եթէ երբեք անոնք գտնուին անանկ տեղ մը՝ ուր իրենց վարժուած առարկաները չգտնուին, պիտի նեղուին իսկոյն եւ չպիտի կրնան բան մը արտադրել։

Քիչ մը չափազանց տարօրինակ կ'երեւայ թէեւ այս պարագան, բայց իրականութիւն իսկ է. մարդ անդամ մը որ սովորութենէ մը բռնուի, իրեն համար շատ դժուար կ'ըլլայ անկէ ազատիլ։

★

Հին գրողներու սովորութեան մասին պատմութիւնը շատ մեծ բան մը չ'արձանագրեր։ Եւ ասիկա անո՛ր համար մանաւանդ որ անոնք բնդհանրապէս ծածուկ կը պահէին իրենց գրելու ունակութիւնները, ու ժողովուրդը բնաւ չէր կրնար հասկնալ թէ իրեն հրատարակուած գիրքը ի՞նչ պայմաններու մէջ գրուած էր։

Բայց այնպէս չէ ԺԷ. դարու գրողներուն համար։ Անոնցմէ մեծագոյն մասին ունակութիւնները ծանօթ են, գլխաւորաբար ժամանակին քրոնիկագիրներուն անգաղտնապահութեան պատճառաւ։ եւ անոնցմէ ամէնէն նշանաւորներուն սովորութիւններն է որ պիտի ներկայացնենք ստորեւ, սովորութիւններ որոնք յաճախ արտակարգ եւ նոյն իսկ այլանդակ բաներ են։

Առնենք նախ Վոլթէրը որ տիեզերական հանճար մըն է եւ որ անագին քանակութեամբ գործ արտադրած է։ Կ'ըսեն թէ իր աշխատութեան սենեակին մէջ ունէր բազմաթիւ դրասեղաններ՝ որոնցմէ իւրաքանչիւրին վրայ դրած էր սկսուած գործի մը ձեռագիրը։ Ամէն դրասեղան գրական մասնաւոր սեռի մը յատկացուած էր. օրինակի համար մէկը ողբերգութեան մը, մէկը պատմական գործի մը, մէկը վիպային դրուածքի մը, ուրիշ մը բանաստեղծութեան, եւայլն, եւայլն։ Երբոր աշխատելու սկսէր, ժամ մը կ'աշխատէր դրասեղանի մը վրայ, յետոյ ժամ մը միւսին, եւ այսպէս յաջորդաբար մէկ մէկ ժամ կը զբաղէր բոլոր դրասեղաններուն առջեւ։ այսինքն արամերդութիւնը ձգելով պատմական գործին կ'անցնէր, պատմական գործը ձգելով բանաստեղծութեան, եւայլն։ Վոլթէր ամէն բանէ առաջ աշխարհիկ մը ըլլալուն, լիւքսը շատ կը սիրէր, եւ իր տան բոլոր կարասիները կը փայլէին աչքառու շքեղութեամբ մը, ամէն մէկը գեղեցուած սքանչելապէս զարդարուն ու գեղակերտ սրահներու եւ սենեակներու մէջ։

Միւնոյնը չէ սակայն ժան-ժաք Ռուսսոյի համար։ Որչափ Վոլթէր շքեղութեան սէր ցոյց կու տար, այնչափ ալ Ռուսսօ դէպի պարզ կեանքը կը մղուէր։ Տեսակ մը վայրենի էր աւելի, գերազանցապէս սիրահար բնութեան։ Եթէ երբեք առջին բնական գեղեցիկ տեսարան մը, զոր օրինակ հովիտ մը, գիւղական կայք մը եւ կամ թաւ մարգագետին մը չունենար, տող մը բան չէր կրնար գրել։ Կ'ըսէր թէ Մոնմորէնսիի անտառը իր աշխատութեան խուցն է։ Որչափ ատեն որ Բարիզէն հեռու կ'ապրէր, լիապէս կը վայելէր բնութիւնը։ Բայց եկաւ օր մը՝ ուր պարտաւորուեցաւ Բարիզ բնակիլ։ Բայց որովհետեւ չէր կրնար աշխատիլ առանց աչուրներուն առջեւ բնութեան մէկ տեսարանը ունենալու, եւ պէտք ալ ունէր աշխատելու, իր աշխատութեան սեղանին վրայ դրած էր Մոնմորէնսիի անտառին մէկ պատկերը, եւ անոր շուրջն ալ խոտեր, ծաղիկներ ու բոյսեր, տեսակ մը դաշտային անկիւնի հանգամանքը տալով անոր։ եւ ատոնց նայելով է որ կրնար աշխատիլ։

Կան գրողներ ալ՝ որոնք դպրոցականներու կը նմանին եւ անոնց պէս միշտ հետամուտ են աշխատութենէ փախչելու։ Պէտք է զանոնք փակել տեղ մը՝ որպէս զի աշխատին։ Տրլիլ, Ցրանսացի բանաստեղծը, այդ դասակարգին կը պատկանէր։ Իր կինը, որ սքանչելի ամուսին մըն էր, դիտնալով էրկանը այդ ունակութիւնը, սենեակի մը մէջ կը փակէր զայն, եւ շատ անդամ ալ թուղթն ու դրիչը ինք առնելով կը դրէր այն տողերը՝ զորս անիկա կ'արտասանէր։

Օր մը, երկու բարեկամներ այցելութիւն կու տան Տրլիլի, կը զարնեն դանգակը, կը կանչեն բանաստեղծը, բայց ոչ ոք կը բանայ դուռը։ Վերջապէս Տրլիլի ձայնը կը լսուի։

—Կինս դուրս եկաւ կ'ըսէ բանաստեղծը ողորմելի կերպով մը, եւ զիս սենեակը փակեց որպէս զի աշխատիմ։ Սպասեցէք քիչ մը, հիմա ուր որ է կու գայ։

Քիչ եաքը տուն կը վերադառնայ բանաստեղծին կինը, թեւին անցուցած կողով մը՝ զոր լեցուցած էր վաճառանոցին մէջ։ Առանց զժգոհութիւնը զսպելու, ամուսնին բարեկամները ներս կ'առաջնորդէ, կը բանայ Տրլիլի սենեակին դուռը եւ կը սկսին խօսիլ բանաստեղծութեան վրայ։ Տրլիլ կը սկսի ոտանաւոր մը արտասանել, բայց կինը իսկոյն միջամտելով կ'արգիլէ զինքը։

—Զգուշացի՛ր, կ'ըսէ ամուսնին, եւ անդամ մըն ալ այսպէս մ'արտասաներ ոտանաւորներդ, կրնան միտքերնին պահել ու զողնալ։

Երբոր բարեկամները կը մեկնին,

—Աշխատէ նայինք, կ'ըսէ կինը, պէտք է ձեռք ձգել ամբողջ այս պարապ անցուած ժամանակը։

—Բայց հոս չեղած ատենդ աշխատեցայ, կ'ըսէ բանաստեղծը։

—Լա՛ւ, քիչ մըն ալ աշխատէ, կը պնդէ կինը անդրդուելիօրէն։ Գիտես որ իւրաքանչիւր տողդ մօտաւորապէս հինդ ֆրանք կը բերէ քեզի։ արդ, նախաճաշը ընելէ առաջ պէտք է գոնէ 40 ֆրանք մը չահած ըլլաս։

Ու խեղճ Տրլիլ կը պարտաւորուի աշխատելու։

★

ԺԸ. դարու գրողներուն ունակութիւնները չա՛տ աւելի ծանօթ են, որովհետեւ տնանք ո՛չ թէ միայն չեն պահեր իրենց սովորութիւնները, այլ իրենք իսկ հրատարակութեան կուտան զանոնք, եւ ուրեմն հանելով իրենց գործերուն պատրաստութեան կերպերը։

Ատոնցմէ առնենք նախ Պալզաքը, յամառ ու արագ աշխատողի տիպար մը՝ որ Մարդկային Կատակերգութեան տաղին շարքը դրելու համար հազիւ քանի մը տարուան պէտք ունեցած է։ Բայց այդ կերմարդկային արդիւնքը ձեռք բերելու համար սարսափելի զժուարութեանց ենթարկուած է։ Իր աշխատելու եղանակը, հակառակ չա՛տ սպառիչ ըլլալուն, բնաւ չէ՛ զլասած իրեն, որովհետեւ մարմինը վարժեցուցած է առողջապահական մասնաւոր կանոններու։

Կ'ըսեն թէ ամէն իրիկուն, եւրոպական ժամը վեցին քիչ մը բան ուտելով անկողին կը մտնէր, ու կէս գիշերին արթննալով վանականի կնքուղ մը կ'առնէր վրան եւ կը սկսէր աշխատիլ։ Աշխատելէ առաջ գաւաթ մը սուրճ կը խմէր ու կը վառէր ութը մամով աշտանակ մը։ Անդամ մը որ այդ երկու ձեւակերպութիւնները ապարդիւն մնային, դրիչը ձեռք կ'առնէր եւ գլուխը թուղթին վրայէն չէր վերցներ մինչեւ յաջորդ օրուան կէսը։ Այնչա՛փ արագ կը գրէր որ ամբողջացած էջերը դասաւորելու անդամ ժամանակ չէր ունենար, եւ անդամ մը որ լենային, սեղանին շուրջը կը նետէր զանոնք։ Ցորկին՝ սպասաւորը նախաճաշը կը բերէր, ու գեանէն ժողուելով ցրուած թուղթերը կը տանէր տպագրիչին։ Տպագրիչները միշտ չա՛տ զանդատած են Պալզաքի ձեռագիրներէն. այն վիճակին մէջ ուր այդ ձեռագիրները կը ղրկուէին տպագրիչին, երբեք երեք եւ չորս քաներ չէին կրնար ըլլալ։ Պալզաք, նախնական գրուածքը շարել կուտար այդպէս, եւ յետոյ փորձերուն վրայ կ'ընէր սրբագրութիւնը, անագին յողնութիւն պատճառելով խեղճ դրաշարներուն։ Իր գործերէն շատերը վերջնական վիճակ մը ստանալէ առաջ քանի մը փորձի ենթարկուած են։ Ո՛չ թէ միայն նախապէս գրածը կը սրբագրէր եւ յաւելումներ կ'ընէր անոր վրայ, այլ նաեւ վերջէն կատարած սրբագրութիւններն ալ, որոնք միւնոյն կերպով յաւելման ու կրճատման առարկայ կը դառնային։

Այդ սարսափելի աշխատութեան շնորհիւն է որ Պալզաք կրցաւ այնչա՛փ առատ արտադրել։ եւ սակայն այդ աշխատութիւնը ազուր արդիւնք մը չունեցաւ իրեն համար։ Պալզաք յիսուն տարեկան մեռաւ, եւ իր մահուան պատճառը ուրիշ բան չէր եթէ ոչ տարապայման աշխատութիւնը։

Նոյնչափ տաժանելի եւ սպառիչ աշխատութեան կերպ մը ունեցած է նաեւ Կիւսթաւ Ֆլոպէր։ Իրաւ է որ Պալզաքի չափ չէ արտադրած այս վերջինը, եւ թէ իր գործերը թուով շատ քիչ են, բայց անոնցմէ ամէն մէկը անագին յոգնութիւն պատճառած է իրեն։ Ֆլոպէր մէկն է այն գրողներէն, որոնք բնաւ չեն կրնար գոհ մնալ իրենց արտադրութիւններէն եւ միշտ անագին տարբերութիւն մը կը տեսնեն երազուած ու կատարուած գործին մէջ։ Երբեք չեն կրնար ընդունիլ որ իրենց պատրաստած գործին գեղեցկութիւնը կը համապատասխանէ այն վիճակին՝ զոր երեւակայած էին տակաւին գրելու չսկսած։

Ռուանի մօտ կալուած մը ունէր, եւ ամբողջ տարին հոն կը բնակէր գրեթէ միշտ ժամանակը առանձին անցընելով իր աշխատութեան խուցին մէջ. կ'աշխատէր չա՛տ դանդաղօրէն, միշտ գաղար առնելով, ուրկով, նորէն գրելով, թուղթին լուսանցքները սրբագրութիւններով լեցնելով։ եւ այդպէս անդամ մը որ հազար ու մէկ վարանումներէ ու դադարներէ վերջ նախադասութիւն մը տարտնելու ըլլար, կ'առնէր թուղթը, տոքի կ'ելլէր, ու սենեակին մէջ շրջելով բարձրաձայն կը կարդար գրուածը, իւրաքանչիւր վանկը հատիկ հատիկ չնչտելով։ Եթէ երբեք այդ ընթերցման միջոցին ո՛ եւ է բան մը աններդաշնակ երեւար իրեն, կ'երթար կը նստէր սեղանին առջեւ ու կը սրբագրէր զայն։ Յետոյ կ'անցնէր ուրիշ նախադասութեան մը՝ որ միեւնոյն ձեւակերպութիւններով վերջնական ձեւ մը կը ստանար։

★

Այդ չարչարանքով աշխատողներու քով կան գրողներ՝ որոնք սարսափելի արտադրութիւն մը ունեցած են թէեւ

բայց բնաւ չեն նեղուած։ Ատանց կարգէն է ծանօթ գրագիտուհին՝ Ժոռժ Սանի։ Ամբողջ օրը շատ քիչ կը խօսէր, քիչ կը շարժէր, կ'արձեա թէ իրական կեանքը չէ՛ր իր ապրածը, այլ երեւակայական կեանք մը՝ որուն դեղեցիկ դրուագներուն վրայ կը մտածէր օրն ի բուն։ Ու երբ իրիկուն ըլլար, կերակուրէն ետք կ'անցնէր սեղանին առջեւ, ու կը սկսէր գրել որոյ մեծութեամբ մը կտրուած եւ իրեն յատուկ թուղթերու վրայ։ Նախորդ օրը ուր որ ձգած էր վէպը, կը շարունակէր անկէ, առանց նախապէս գրածը դոնէ անգամ մը կարդալու։ Այդպէս կ'աշխատէր ամբողջ ութը ժամ։ Երբոր վէպ մը աւարտէր, իսկոյն կը ղրկէր զայն Ռիվիւ տէ Ֆէս Մօնտի, եւ առանց ժամանակ կորսնցնելու նոր վէպի մը կը սկսէր։

Միեւնոյն դիւրութեամբ եւ առատութեամբ կը գրէր նաեւ Թէօֆիլ Կօթիէ։ Այն թուականին ուր Բուհսի թատերական քրոնիկագիրն էր, իր յօդուածները կը գրէր տպարանի սեղաններէն մէկուն անկիւնը, ոտքի վրայ, մեքենաներու խժդժուքին եւ պաչտօնեաներու աղմուկին մէջ։ Բնաւ չէր պատրաստուեր գրելէ առաջ, եւ անգամ մը որ գրիչը ձեռք առներ, ալ կը սկսէր գրել առանց բառ մը աւելցնելու, առանց վրայէն անցնելու։

Եւ որովհետեւ շատ շուտ կը գրէր, չէր կրնար կէտադրութիւններով զբաղիլ։ Իր բոլոր գրածները առանց ո՛եւ է կէտի մը կ'աւարտէին միշտ։ Կարեւորը, կ'ըսէր, քերականութիւնը լաւ գիտնալն է։ անգամ մը որ մարդ վարժուի քերականական լեզուին, ալ չի կրնար գրածին մէջ սխալ մը ընել, որչա՛փ ալ շուտ գրելու ըլլայ։

Ու կ'աւելցնէր. «Իմ նախադասութիւններս կատարեալներն պէս են, միշտ չորս ոտքի վրայ վար կ'իյնան»։

✶

Կան գրողներ որոնք շատ ու դիւրին արտադրելու համար կը պարտաւորուին կարգ մը միջոցներ ձեռք առնել։ Անոնցմէ մեծ մասը դիշերուան պէտք կը տեսնէ աշխատելու համար, որովհետեւ անքնութիւնը կը դրգռէ ջիղերը ու շատ արտադրելու կը նպաստէ։

Միւսն, որ կը սիրէր գիշերը աշխատիլ, ցորեկները կը գոցէր պատուհանին վարագոյրները, եւ մոմեր վառելով կ'աշխատէր, դիշերուան խաւարանքը տալու համար իրեն։

Շատերն ալ երաժշտութենէ կ'խորժին, եւ դրելու առեն անպատճառ պէտքը կը զգան անոր։ Տիւմա Որդի դաշնակ զարնել կու տար իր թատերգութիւնները գրած միջոցին։ բան մը՝ ուրիշ Թէօֆիլ Կօթիէ կը խորշէր։

Կան գրողներ ալ՝ որոնք տարբեր դրդիչներու կը դիմեն աշխատելու համար։ Տիւմա Հայր լէմոնատի պէտք կը զգար։ Պալզաք անգին քանակութեամբ սուրճ կը խմէր։ Շատեր ալ ծխելու պէտք կը զգան։ Ժոռժ Սան գրած ատեն անգին քանակութեամբ սիկառ կը ծխէր։ «Եթէ երբեք սիկարը չըլլար, ըսած է Թէոտոր տը Պանվիլ, — Ժոռժ Սան երբեք չպիտի կրնար այն ատիճան խելացի ըլլալ»։ Իսկ Միւսէ ապէնթ կը խմէր օղուլի կարծելով, բայց միշտ կ'ըսուէր այդ պատճառաւ։ Իր կեանքին վերջին մասը շա՛տ դժբաղդ եղած է, եւ պատճառը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ապէնթը։

★

Ու տակաւին որչա՛փ տարօրինակութիւններ գրագէտներու կեանքին մէջ։ Սքռիպ, նշանաւոր թատերագիրը, աշխատելէ առաջ անգին քանակութեամբ «պաշար» կը պատրաստէր, — եթէ երբեք կարելի է այդ բառը գործածել։ Մասնաւոր տետրակներու մէջ նշանակած էր սրբագրութիւններ, աղուոր խօսքեր, յուզիչ դրուագներ, ազդող տեսարաններ, զորս իր գործերուն կը յարմարցնէր աշխատած միջոցին։ Տիւմա Որդի մինչեւ որ գրելիքը մաքին մէջ ամբողջովին պատրաստած չըլլար, չէր անցներ աշխատութեան սեղանին դիմաց։

Մոլիէռի համար կ'ըսեն թէ իր կատակերգութիւնները նախապէս իր սպասուհիին՝ պառաւ Լաֆոռէի կարդալէ վերջ միայն քեմ կը հանէր։

Տիտոռ չէր կրնար լռիկ աշխատիլ։ Ընդհակառակը կը սիրէր որ աղմուկը պակաս չըլլայ իր աշխատութեան սենեակին մէջ, եւ ատոր համար միշտ մեծ թիւով բարեկամներ անպակաս կ'ընէր իր քովէն։ Անոնց կը կարդար ամէն մէկ տողը, ամէն մէկ նախադասութիւնը, եւ այդպէս կ'աւարտէր գրածը։

Պիւֆֆոն չէր կրնար աշխատիլ՝ առանց իր տանթելէ թեւնոցները դրած ըլլալու։ Ժիւլ Ժանէն ալ նմանօրինակ սովորութիւն մը ունէր։ Գիշերուան գլխանոցը չդրած չէր կրնար երկու տող գրել։

Ոչ մէկ գրող խուսափած է այդ տեսակ սովորամոլութենէ մը։ Ամէնքն ալ իրենց առանձին ունակութիւնները ունեցած են, մէկը միւսէն տարօրինակ, մէկը միւսէն արտակարգ։ Օրինակները զորս մէջ բերինք քիչ մը վերը, կը բաւեն այդ ունակութիւններէն ամէնէն ցայտունները։ Նկատմամբ աղուոր գաղափար մը տալու։

Տակաւին կան բազմաթիւ գրողներ ալ այդ այլանդակ սովորամոլութեանց անձնատուր, բայց չենք յիշատակեր զանոնք, որովհետեւ անոնց ամբողջական թուումը պարունակելու համար նոյն իսկ Ծաղիկ կրնար քիչ գալ՝ հակառակ իր չորս էջերուն։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Երեկուան հեռագիրները հաղորդեցին Լի Հունկ Զանկի մահը։ Եթէ այս անգամ իրօք է որ կը մեռնի չինացի ամէն իմաստներով նշանաւոր դիւանագէտը, այդ պարագան կրնայ բաւական ծանր կորուստ մը նկատուիլ չինական կառավարութեան համար։

Լի Հունկ Զանկ իր դիւանագիտական նրբութիւններով կրցաւ անցեալ տարուան չփոթութիւններուն մէջէն նուազագոյն վնասով մը հանել երկիրը, եւ այս օրերս ալ բանակցութեան մէջ էր Ռուսիոյ կառավարութեան հետ, Մանչուրիայէն Ռուսերու ելլելը իրականացնելու համար։ Այդ բանակցութիւնները, առանց իրենց վերջին հասած ըլլալու։ Լի Հունկ Զանկ կը մեկնի այս աշխարհէն թերեւս այդքան կարեւոր դիւանագիտական գործ մը գլուխ հանած չըլլալու խղճահարութեամբ մը։ Լի Հունկ Զանկի մահուամբ բնականօրէն Չինական կառավարութեան եւ Ռուսիոյ միջեւ Մանչուրիոյ մասին կատարուելու վրայ եղող բանակցութիւնները պիտի ընդհատուին։ Այս ընդհատումն հետեւանքը կրնան ըլլալ, Ռուսիայէն դուրս մնալ պատրաստութիւններուն նոր պահանջումները, նորանոր թոյլատրութիւններ ստանալու համար Չինաստանի մէջ։ Լի Հունկ Զանկի դիւանագիտական յաջողութիւններէն մէկն էր այն, որով միւս պետութեանց հետ խնդիրը անուշ սեղմ կապելով, կարելի կ'ըլլար միայն Մանչուրիոյ խնդիրը առկախ ձգել։ Ամէն բան կատարուելէ վերջ սակայն, միւս պետութիւնները տեսնելով որ Ռուսիան մասնաւոր կերպով առաւելագոյն պայմաններ ձեռք կ'անցնէր Մանչուրիայէն հեռանալու համար, կը սկսէին տարիներ փնտռել իրենց կարգին խնդիրներ յարուցանել Չինաստանի տարբեր մասերուն մէջ եւ այդպէսով նպաստաւոր նորանոր թոյլատրութիւններ ձեռք անցնել։

Այս կարեւոր մահուան առթիւ Մանչուրիոյ խնդրին վրայ կատարուող բանակցութեանց ընդհատումը, միւս պետութիւններու կողմէ ամէնէն պատեհ առիթը նկատուի թերեւս այդ բանակցութեանց նոր երեւոյթ մը տալու համար։ Լի Հունկ Զանկի մահուան ամէնէն անմիջական հետեւանքը այս պարագան կրնայ ըլլալ։

Չինաստանի համար ուրիշ դաւառի հետեւանքներ ալ կրնայ ունենալ այս մահը։ Ո՞վ պիտի նշանակուի Չինաստանի արտաքին գործոց պաշտօնատան գլուխ, իբր յաջորդ Լի Հունկ Զանկի։

Լի Հունկ Զանկի ամէնէն հաւանական յաջորդը, կ'ենթադրուի թէ Ուաչինկթընի չինական նախորդ դեսպանը պիտի ըլլայ։ Թերթերը թէեւ հրատարակեցին թէ անոր Ուաչինկթընէն եւ կանչուիլը եւ երկրորդական պաշտօնի մը կոչուիլը, ատիճանազրկութիւն մը կը նշանակէր, բայց իրականութեան մէջ պարագաները բոլորովին տարբեր են։ Ատիճանազրկութեան այդ պարագան չինական քաղաքականութիւն մըն է աւելի, այդ ատիթիւ օտար պետութեանց ուշադրութիւնը այդ կէտին վրայ չի դարձնելու համար։ Ժամանակին Լի Հունկ Զանկի ալ միեւնոյն բանը տեղի ունեցած էր։ Արտաքսմանէն կանչուելով նախ երկրորդական պաշտօնի մը կը դրուէր եւ յետոյ ատիճանաբար միայն կը բարձրանար իր այնքան կարեւոր պաշտօնին որուն մէջ մեռաւ։

Լի Հունկ Զանկի հաւանական յաջորդը, այսինքն Ուաչինկթընի նախորդ չինական դեսպանը Վու Տինկ Ֆանկ, իր այս պաշտօնին մէջ ցոյց տուաւ դիւանագիտական տարօրինակ նրբամտութիւն մը։ Վու Տինկ Ֆանկ էր որ անցեալ տարուան չփոթութեանց միջոցին կատարեալ շրջահայեցութեամբ միշտ կրցաւ Չինացիներու պաշտպանողականը ընել, առանց սակայն, հանդէպ Չինացիներու այնքան լարուած տրամադրութեանց միջոցին իր ազդեցութեան եւ դիրքին վնասելու։

Առ այժմ սպասել միայն պէտք է, իրողութիւններով խօսիլ կարենալու համար այս հետեւանքներուն վրայ որոնք ծագում պիտի առնեն Լի Հունկ Զանկի մահուամբ միջազգային չինական գործերուն մէջ։

★

Որքան աննպաստ պարագայ մը կը նկատուի Լի Հունկ Զանկի մահը Չինաստանի համար, նոյնքան աննպաստ կրնայ ըլլալ Քրիւկէրի մահը Պոէրներուն համար։ Կ'երեւայ թէ վերջերս Թրանսվալի ծերունի նախագահին առողջական վիճակը շատ գոհացուցիչ չէ։ Բազմաթիւ ծանր հարուածներու տակ, որոնք վերջին երկու տարուան միջոցին իր ընտանիքի անդամներուն եւ բոլոր հայրենակիցներուն վրայ տեղացին, կ'երեւայ թէ այս երկաթեայ կազմուածքին ուժերը սկսած են նուազնցնել։ Շատ մը լուրեր կը շրջին Քրիւկէրի առողջական բուն վիճակին վրայ, եւ իր շրջապատի մարդիկը չափազանց կը զբաղին անով։ Այդ հոգատարութեան արդիւնքն է որ կ'ուզեն որպէսզի ծերունի նախագահը իր ձմեռը աւելի մեղմ կլիմայի մը ներքեւ անցընէ։

ԼԻ ՀՈՒՆԿ ԶԱՆԿ

Լի Հունկ Զանկ ծնած էր 1823 փետր. 16ին։ 1847ին ապրիլեանի տիտղոսը ստացաւ, 1850ին կայսերական քարտուղար անուանուեցաւ եւ 1855ին իր ծննդավայրը ղրկուեցաւ զինուորներ մարզելու համար։ 1862 դեկտեմբեր 3ին Թիանկ-Զին նահանգին կառավարչութեան կոչուելով 1863 եւ 1864 տարիներուն մէջ սպանչելի յաղթութիւններ տարաւ ըմբոստ խումբերուն դէմ։ 1865ին երկու թիանկներու փոխարքայ անուանուելէ վերջ 1867 տարուան փետր. 15ին Հու-Բանկի փոխարքայ եղաւ։ 1868ին ընդհանուր ներկայացուցիչ եղաւ եւ անոր յաջորդ տարին իսկ Զէ-Զուէն նահանգին կայսերական պաշտօնատար։

Թիէն-Զինի չփոթութիւններէն երկու ամիս վերջ, Զի-Լի նահանգին փոխարքայ անուանուելով իր պատիներէն եւ փառքերէն զրկուեցաւ մասամբ, վասն զի նոյն չփոթութեանց միջոցին Լէօ-Մինկ-Զուան զօրավարին օգնութեան գացած չէր։ Բայց Թունկ-Զայ Կայսեր ձեռամբ շուտով բարձրացաւ նորէն իր ընդհանուր ներկայացուցչի պաշտօնին։

Իր այս բարձր պաշտօններուն միջոցին երկու կարեւոր դաշնադրութիւններ կնքեց, մին 1871ին Ճարմնի եւ միւսը 1874ին Բերուի կառավարութեանց հետ։ Ինքը եղաւ որ 1876 Սեպտեմբերին կանոնաւորեց նաեւ Անգլիոյ, իր Պ. Մարկարի անուն մէկ ներկայացուցչին սպանման առթիւ, յարուցած ամենափոփոխ խնդիրը։ Մեծն-Բրիտանիոյ կառավարութեան ընդհ. դեսպան Սրբ. Թ. Ուէյտ գոհացում տրուած չըլլալով մեկնած էր Բեքինէն եւ Լի Հունկ Զանկ անձամբ կերպով Զէ-Ֆու գնաց, որպէս զի հոն խորհրդակցութեամբ կարգադրէ յարաբերութեանց խնդան այս խնդիրը՝ որ ահռելի պատերազմի մը յանգելու երեւոյթը կ'առնուր տակաւ։

Սրբ Թ. Ուէյտ աւելի հաշտարար կերպով խօսեցաւ այն ատեն եւ ետ կեցաւ պահանջելէ այլեւս կարգ մը բաներ որք սկիզբէն ի վեր մերժուած էին արդէն, ինչպէս են օրինակի համար երկաթուղիներու շինութիւնը, ներքին նաւարկութեան ազատութիւն եւն։ Լի Հունկ Զանկ նոյն ինքն իր ամբողջ կեանքին մէջ չանցաց իր երկիրը մտցնել յառաջադիմութեան չաղին մէջ, եւ առ այդ արտօնեց Եւրոպացոց՝ Զէ-Լիի մէջ գտնուած հանքածուխի բովերը Չինաստանի հաշուոյն շահագործելու, ինչպէս նաեւ չինական չոգենաւային ընկերութեան մը կազմակերպութեան։

Լի Հունկ Զանկ երկար տարիներէ ի վեր Զունկ Լի Եամէնի զօրաւորագոյն անդամներէն մին եղած էր։ Առանց իր մասնակցութեան ո՛չ մէկ խորհրդակցութիւն կատարուած է Չինաստանի եւ Եւրոպայի միջեւ եւ մանաւանդ, շատ անգամ Թիէն-Զինի մէջ դեսպանները իրեն հետ կը վիճաբանէին դաշնադրութեանց յօդուածներու մասին։

Վերջին քանի մը տարիներուն մէջ դրեթէ մինակը կը ներկայացնէր յառաջադիմական կուսակցութիւնը։ Հակառակ մեծ ու փոքր բոլոր մանտարիններու կամքին կրցաւ իր հաստատակամութեամբը մտցնել Չինաստանի մէջ Եւրոպական ճարտարուեստի տարրերէն շատերը, հեռագիր հաստատել, չոգենաւային ընկերութիւն մը հիմնել, այդ չոգենաւներուն ածուխ հայթայթելու համար ֆրանսական քեռեանաներով ածխանոց մը շահագործել, ածուխը ծովեզերք բերելու համար երկաթուղիներ շինել տալ եւն. եւն։

Ամէն տարի հարիւր քիլոմէթրի չափ կ'երկնցնէր Ամուր դէտին ուղղութեամբը գտնուող երկաթուղիի գիծը։ Ինքը եղաւ նաեւ որ հիմնեց չինական երկու առաջին պատերազմական նաւահանգիստները, Վէյ-Հայ-Ուէյ եւ Բորդ-Արթիւր որոնցմէ վերջինին երկրաչափները բոլոր Ֆրանսացի էին։

ԼՈՒՐԵՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ.—Էլիզէի պալատին մէջ նախագահական խորհուրդը գումարուելով, վերջնական կերպով ընդունուեցաւ հանքի գործաւորներու հանգստեան մնտուկի առաջարկը։ Այդ առաջարկը հետեւեալ օրը ներկայացուեցաւ Խորհրդարանին, վիճաբանութեան տրուելու համար։ Նոյն առաջարկը կը թոյլատրէ գործադրութիւնը այս մասին 1894ին որոշուած օրէնքի մը, որ կ'որոշէր հանքի ծեր գործաւորներու հանգստեան թոշակ վճարուելու սկզբունքը։ Հանքի ծեր գործաւորները, ներկայ առաջարկին ընդունուելէն սկսելով, իրաւունք պիտի ունենան տարեկան 300 ֆրանք պահանջելու։ Այս նպատակին համար պետութիւնը տարին 5 միլիոն ֆրի նպաստ մը պիտի ընէ, գործաւորները իրենց տուրքերը կը բարձրացնեն եւ գործատէրերն ալ նպաստ ընելու աւելի մեծ հաճեմատութիւն մը պիտի ընդունին։

Նախարարաց խորհուրդը բաց ասաի որոշեց նաեւ որ Վիքթոր Իւկոյի հարիւրերորդ ծննդեան տարեդարձի օրը պաշտօնական տօնուի։

ԴԻՊԳԻԵՐԸ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ.— Բեքինէն հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ չինական արքունիքը մերժած է ընդունիլ այն պայմանագրութիւնը, զոր Լի Հունկ Զանկ Ռուս կառավարութեան հետ բանակցելով կազմած էր, Մանչուրիոյ խնդրի մասին։ Մերժման օրէն սկսելով նոյն խնդրի վրայ բանակցութիւնները ընդհատուած են չինական եւ ռուս կառավարութիւններուն միջեւ։

Ծայրագոյն Արեւելք դացող դերմանական զինուորներուն վերադարձին առթիւ Գերմանիոյ կայսրը իր կատարեալ եւ ամենաջերմ գնահատումը կը յայտնէ անոնց եւ կ'ըսէ թէ գերմանական զինուորները իրենցմէ ապասուածները կատարած են, եւ գերմանական զէնքերուն հին փառքին վրայ նոր փառք մը այ աւելցուցած են։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ. ՀԱՐԱՒԱՑԻՆ ԱՓՐԻԿԷԻ ՄԷՋ.—Լորտ Բիչէր նոյեմբեր 4 թուականով նոր մտերամանութիւններ կը հաղորդէ պատերազմական նախարարութեան, Պէթայի կուսոյն մասին։ «Պէնտրնի զօրքերը հոկտեմբեր 30ին Պէթայի հիւսիսային կողմը գտնուող իրենց բանակատեղի ձգած էին, եւ կը յառաջանային լուսնտլու տեսնոնները, դէպ ի Պրակսբրուիդ։ Այնպէս զրոյց տարածուած էր թէ Պոէրները Պրաքընլակդէի մէջ կը շարունակեն մնալ, ուր մինչեւ անգամ նպատակ ունին բանակիլ մը հաստատել։ Օրը անձրեւոտ եւ փոթորկալից էր։ Յառաջխաղացման ատեն թշնամին դիւրաւ կ'արդիւէր, զինքը հեռու պահելու համար։ Պրաքընլակդէն նոյն օրուան դէս օրէն ժամ մը վերջը կը դրաւուէր։ Վերջապահները երկու թնդանօթներով, հեծեալներու օժանդակութեամբ, կը հաստատուէին Պոէրներու բանակատեղն թնդանօթի ռումբ մը հասնելու չափ հեռաւորութեան մէջ։ Վերջապահներու մէկ կողմին վրայ Պոէրներու յարձակումը եռ մղուեցաւ։ Ասոր վրայ Պոէրները, հողի ասրածութեան եւ էջերէն պաշտպանուած, չորրդ դառնալու չարժեմ մը կը կատարէին, եւ կը յարձակէին անգլիական վերջապահներուն այն մասին վրայ, ուր երկու թնդանօթները կը գտնուէին։ Զօրաւոր կերպով տեղացող անձրեւին, փոթորկին եւ վերջապահներուն եռեւեռ տարածուող մշուշին պատճառաւ, այս յարձակումը չնշմարուեցաւ այնքան ատեն, երբ Պոէրները արդէն լրան մէկ երեւէջին եռեւեռ, Անգլիացիներէն հրացանի հարուածի մը չափ միայն հեռու հաստատուած էին։ Պոէրները անգլիացի զինուորներուն իրր օժանդակ ընկերացող մարդիկը եւ ձիերը կը կը զարնէին, գնդապետ Պէնսրն եւ գնդապետ Կուրնէնս նմանապէս զոհ կ'երթային Պոէրներու գնդակներուն։ Լերան այդ հեղքուածին մէջէն Պոէրներուն յարձակման սկսելէն յետոյ նոր Պոէրներ չի կրցան օգնութեան հասնիլ։ Պոէրները հակառակ Անգլիացիներուն յանկարծակիի բերած ըլլալուն կարող չեղան երկու թնդանօթները իրենց հետ միասին տանիլ, միայն յետոյ, երբ Անգլիացիներուն վիրաւորները եւ մեռեալները վերցնելու սահմանուած կառքերը կ'երեւային կուսոյն սեղը, անոնց եռեւեռները պահուըտելով կը յաջողէին թնդանօթները փախցնել։ Անկից վերջ Պոէրները հեռացան եւ 31ի ամբողջ դիշերը, մեծ հեռաւորութենէ մը անդին հաստատուած, մինչեւ լոյս հակցին, առանց սակայն անգլիական բանակատեղին վրայ յարձակողական շարժումներ ընելու։ Տարակոյս չի կայ որ Պոէրները մեծ կորուստներ կրած են, թէեւ այս մասին մանրամասնութիւններ չի կան տակաւին։ Այդ կուսոյն մէջ Պոէրներուն կողմէ հրամանատար Օբէրման սպաննուած է։ Իսկ Քրիսթիան Պոթա վիրաւորուած։ Կ'ըսուի թէ Պոէրները մեր զերիներուն հետ դէշ վարուած ըլլան։»

Քիչներուն մէկ ուրիշ հեռագիրը կը յայտնէ թէ զօրավար Ֆրէնչ, Պայքլի, Բէսդի եւ Ռոուէսի մէջտեղուանքը, բռնուած է Ֆոնտէնի, Միպուրկի եւ Վէսէլսի մարդոց հետ որ 400 մարդոց չափ ունին։ Սակիր գուրս Բարեյուսոյ գաղթավայրի արեւմտեան կայարանին արեւելեան կողմը մաքրուած են Պոէրները։ Մէկ կամ երկու Պոէր խումբեր, 20-30 հոգիներէ բաղկացած, ասդին անդին կը թափուին աննպատակ կերպով։ Ասոնց եռեւէն Ֆրէնչ զօրավարը երկու զօրախումբերէ զրկած է։ Վիքթորիա Բօտի կողմերը Վան Տէվէնտէր եւ Պոթա, 130 հոգիներով երկաթուղիին գիծը անցան, եւ երկու զօրախումբերէ հաւածուած կը յառաջանան դէպի արեւմտեան ուղղութեամբ։ Պոէրները բազմաթիւ ձիեր կորսնցուցած են։

ՓԻԼԻՊՊԵԱՆՆԵՐԸ. — Մ. Նահանգներու պատերազմական նախարարութիւնը Փիլիպպեաններու համար մաքսային նոր սակացոյց մը որոշեց որ նոյեմբեր 10էն սկսելով գործադրութեան պիտի դրուի։ Այն ապրանքները, որոնք մաքսային այս նոր սակացոյցին հրատարակուելէն առաջ դէպի Փիլիպպինները ճանապարհ եղած են, 60 օր ազատ պիտի ըլլան նոր սակացոյցի տրամադրութիւններէն։ Մ. Նահանգներէն դէպի Փիլիպպինները դրկուած ապրանքներէն այնքան մաքսատուրք պիտի առնուի, որքան կ'առնուի ուրիշ երկիրներէ եկող ապրանքներէ։ Մաքսատուրքերու մեծ մասը հիմնուած է կշիռի վրայ, միայն պզտիկ մասով մը կայ նաեւ արժէքի վրայ մաքսատուրք։

ՀՈՒԱՆՏԱԿԱՆ կառավարութիւնը, քանի մը վերապահումներէ դուրս ընդունեց, մասնաւոր կերպով յանձնաժողովի մը կողմէ որոշուած գումարը որ անգլիական կառավարութեան կողմէ պիտի վճարուի, Հարաւային Ափրիկէէն վտարուող հոլանտական հպատակներուն, իբր վնասուց հատուցում։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ խորհրդարանին մէջ, երեսփոխան Պէրրիի մէկ հարցապնդումին վրայ թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը ուրիշ կառավարութիւններու հետ համախորհուրդ պէ՞տք է ազդեցութիւն բանեցընէ Անգլիոյ վրայ, որպէս զի այս վերջինս Պոէրներու կիները եւ տղաքը կեղրոնական բանակատեղիներու մէջ վար չդնէ. արտաքին գործոց նախարար Տէլքասէի փափաքին վրայ յետաձգուեցաւ անոր վիճաբանութեան դրուիլը։

ՆԵՐՔԻՆ

ՍԵԼԱՄԼԸԲԻ արարողութիւնը երէկ կատարուեցաւ Համիտիէ մզկիթին մէջ։ Վեհ. Սուլթանը փառաւոր կառքի մը մէջ նստած նոյն մզկիթը գնաց, ուր ուրբաթի աղօթքը կատարելէ ետքը, Կայսր Պալատ վերադարձաւ։

Հիւրանոցին մէջ կը գտնուէին արտաքին դեսպաններ եւ խորհրդականներ, Սեւ Լերան, Հոլանտայի, Շուէյցարիոյ դեսպանները, Իտալական եւ Անգլիական դեսպանատուններու դիւանագիտական կցորդները, Ռուս դեսպանատան նաւային կցորդը, Էրզրումի Ամերիկեան հիւպատոսը, Օսմ. Պանքային Լոնտոնի ճիւղին տնօրէնը ընտանեօք, եւ Օսմ. Պանքայի տնօրէններէն Բանֆիլի պէյ, եւ 10ի չափ օտարազգի հիւրեր, որոնցմէ ոմանք Սեւ-նեկապետ էին պէյի մէջտեղաւ։ Կայս. մեծարանաց արժանացան։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՁԵԿՈՒՑՈՒՄ

Կայս. Իրատէով Մեծ-Եպարքոս բարձրաստիճան Բիֆթի փաշայի հիւանդութեան պատճառաւ՝ մինչեւ որ Ն. Բարձրութիւնը կատարելապէս ապաքինի, Դատական եւ Կրօն. գործոց նախարար Բարձր. Ապ-

տիւրրահման փաչա փոխանորդարար պիտի վարէ նաեւ Մեծ-Եպարքոսութիւնը։ Կայս. Իրատէն կը հրամայէ նաեւ որ միւս նախարարներն ալ իրենց պաշտօնը խղճի մտօք պէտք է կատարեն։

—Երէկ Սէլամլըքի արարողութենէն վերջ, շնորհեալ յատուկ արտօնութեամբ՝ Աւստրահունգարական դեսպան Պառոն ֆոն Գալիչէ պատիւ ունեցաւ ոչ-պաշտօնապէս Վեհ. Սուլթանին ներկայանալու։

—Այսօր Անգլիոյ թագաւորին ծննդեան տարեդարձը ըլլալով՝ ըստ սովորութեան կայս. պահականաւը գրօշաղարդուելով՝ կէս օրին թնդանօթի հարուածներ պիտի արձակուին։

ՄԱՀ

ՄԵԾ ԵՊԱՐՔՈՍ

ԽԱԼԻԼ ՐԻՖԱԹ ՓԱՇԱՅԻ

Ասուած երկար կեանք պարգեւէ մեր Վեհ. Սուլթանին։ Մեծ-Եպարքոս Խալիլ-Ռիֆաթ փաշա ժամանակէ մը ի վեր են-թակայ եղած հիւանդութենէն չկրնալով ազատիլ, այս առաւօտ ժամը կէսին Նը-չան-թաշը իր ապարանքին մէջ մեռաւ։ Վեհ. Սուլթանը խիստ զղջաւել իր հաւատարիմ ծառային մահուան վրայ, հրամայեց թաղման եւ այլ ծախքերը Իր մասնաւոր Արկղէն վճարել։ Հանգուցեալին մարմինը պիտի ամփոփուի մասնաւոր դամբարանի մը մէջ։

ԿԱՑՍ. ՀՈԴԱԾՈՒԹԻՒՆ.— Մեծ-Եպարքոս Բարձ. Խալիլ Ռիֆաթ փաշայի վիճակին վրայ տեղեկութիւն առնելու համար՝ Վեհ. Սուլթանը երէկ բարեհաճեցաւ կայս. Սենեկապետներէն Հաճի Ալի պէյը զրկել Ն. Բարձրութեան ապարանքը։

ՑԱՆՑՆԱԺՈՂՎԻ ԱՌԱՔՈՒՄ.— Պաղատի նահանգը, որ Օսմ. Կայսրութեան գլխաւոր եւ բարեր նահանգներէն մէկն է, զարգացնելու եւ բնական արդիւնաբերութիւնը բազմացնելու եւ հարկ եղած միջոցները տեղւոյն վրայ քննելու համար՝ յատուկ յանձնաժողով մը պիտի զրկուի նոյն նահանգը, որ իր քննութեանց արդիւնքը պիտի ներկայացնէ նախարարաց խորհրդին։

ԻՄԼԱՄ ԱՂՕԹԱՏԵՂԻՆԵՐԸ. — Վեհ. Սուլթանը իմանալով որ իսլամական աղօթատեղիներէն ոմանք հինցած են եւ բնաւ անոնց մէջ չէ կարելի նստիլ եւ բնակիլ, հրամայեց այդ մասին եւս յատուկ յանձնաժողով մը կազմել, որ այդ աղօթատեղիները վերջնական փլուզումէ զերծ պահելու միջոցները քննելով տեղեկագրով մը պիտի ներկայացնէ Վեհ. Կայսեր։

ԵԳԻՊՏԱՑԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ.— Կայս. Իրատէի մը համաձայն՝ Եգիպտացի երեք երիտասարդներ՝ Հասան Զէքի, Մահմուտ Ձէյալ եւ Հիւսէին Զէքի էֆ-ները ձրիաբար Սուլթանիէի վարժարանը պիտի ընդունուին։

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻԾԸ.—Էնկիւրիի նահանգին Եապան Ասպատ գաւառակին մէջ հեռագրական կայարան մը պիտի հաստատուի։

ԲՆԻԿ ՑՈՐԵՆՆԵՐԸ.—Անատոլուի քանի մը նահանգներու արտադրած ցորենները երկրորդ եւ երրորդ ասիճանի են։ Ասոնց-մէ չնչուած ալիւրները՝ որոնք բոլորովին զերծ են օտար նիւթերէ՝ Պոլիս զրկուած ժամանակ Բաղդատոսութիւնը մաքսատան մէջ վար գնել տուած էր ուռարկելով որ ասոնց մնացիչ տարիները տկար են, եւ հրամայած էր որ նորէն արտածեն զանոնք։

Արդ ցորենի վաճառականները հանրագիր մը տալով Պատ. Խորհրդին, յայտարարած են որ բնիկ ցորենի վաճառականութեան դէմ եղած այս արգելքները երկրին առեւտուրին մեծապէս պիտի վնասեն, ուստի եւ խնդրած են որ Մաքսատան մէջ վար դրուած ցորենները իրենց եւ տուրի, եւ թոյլտուութիւն ըլլայ զանոնք Օսմ. երկիրներու բոլոր մասերը զրկելու։ Պատ. Խորհուրդը այս խիստ կարեւոր ինդրով զբաղելով, որչափ որ երկրին բնիկ արտադրութիւնը պէտք է ամէն կերպով քաջալերել, եւ թէ Օսմ. ցորենները ունուցիչ հիմնէ ակար է, բայց ասիկայ արդիւնքն է ցորենին հասած տեղի հողին եւ կլիմային, որուն ոչ մէկ կերպով պատասխանատու են բնիկ արտադրիչները։ Ուստի հրամայեց Բաղդատոսութեան եւ Մաքսային Վերատեսչութեան որ գրաւուած ցորենները իրենց տէրերուն վերադարձուին եւ այսուհետեւ Օսմ. երկիրներու զանազան վայրերը փոխադրուելուն դէմ արգելք չյարուցուի։

ԻԶՄԻՐ - ԲԱՐՍԱՅԻ ԳԻԾԸ. — Գործի մարդիկ, սա Նէմլի զատէները, որոնք Իզմիրէ մինչեւ Բարսա Թրամուէյի գիծ մը չմնալու համար մենաշնորհ խնդրած էին, գծին անցնելիք տեղերուն յատակագիծն ալ ներկայացնելով Առեւտ. եւ Հանրագուտ Շինութեանց Նախարարութեան։ Արդ, այս վերջինը նկատելով որ խնդրագրուներուն ցոյց տուած ճամբաները՝ որոնցմէ պիտի անցնի Թրամուէյի գիծը՝ պիտի վնասէ Իզմիր-Այտին երկաթուղիի փոխադրութեանց, որով Պետ. Գանձը պիտի պարտաւորուի ամէն տարի 8—10,000 ոսկի վճարել, մերժեց եղած առարկարկը։ Նէմլիզատէները ասոր վրայ գծին անցնելիք ճամբաները փոխելով ուրիշ յատակագիծ մը ներկայացուցած են՝ որ նոյնպէս առաջինին անպատեհութենէն զերծ չըլլալուն՝ դարձեալ մերժուեցաւ։ Երրորդ անգամ ըլլալով Նէմլիզատէները յատակագիծ մը ներկայացուցած են, այս անգամ գծին անցնելիք տեղերը բոլորովին փոխելով։ Ձեռնհաս վարչութիւնը ի նկատի պիտի առնէ այս երրորդ ծրագիրը։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐ.—Կառավարական պաշտօնատեղիներէ քաշուած հեռագիրները երբ կորսուելու ըլլան՝ պատասխանատուութիւնը ճշտելու համար՝ ասկէ վերջ երբ պաշտօնական հեռագիր մը յանձնուի՝ Հեռագրատան կողմէ հեռագրին յանձնուած օրը, ժամը եւ վայրկեանը նշանակող թուղթեր պիտի տրուին հեռագիրը յանձնող պաշտօնէին։

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ.—Օսմ. տէրութեան հպատակ քրիստոնեայ հասարակութիւնները երբ իրենց տարիքը ճշտելու համար պատկանեալ վարչութեան խնդրագիր տան՝ ինչ կերպ շարժիլ պէտք է, նկատելով որ քրիստոնեայները զինուորական ծառայութեան ենթարկուած չըլլալով ըստ օրինի պարտաւոր չեն գաւառներու մէջ զօրահաւաք ժողովներու բացման սպասել իրենց տարիքի արձանագրութիւնները ճշտել տալու համար։ Իզմիրի կառավարիչը, Ատաբազարի գոյմագամին կողմէ իրեն եղած հարցման վրայ, ներքին գործոց Նախարարութենէն հրահանգ խնդրած է այս մասին։

Պ. ԶԻՆՈՎԻԷՎԻ ՑՈՐԵԼԵԱՆԸ. — Նոյ. 24ին մայրաքաղաքիս ռուսական դեսպան Պ. Զինովիէվ պիտի կատարէ դիւանագիտական ասպարէզը մտնելու յոբելեանը։ Ցիսուն տարի առաջ, Պ. Զինովիէվ, որ ատեն դեռ հազիւ 17 տարեկան կար, կը մտնէր արտաքին գործոց պաշտօնարանը, ուսկից կը սկսի իր ասպարէզը, զոր այնքան փայլուն շրջաններով պսակած է։

Արտաքին գործոց պաշտօնատան մէջ իր վարժութիւնը ընելէն վերջ, զրկուեցաւ Պարսկաստան ուր մնաց ամբողջ քսան տարի։ Իր պետերէն խիստ գնահատուած էր իր ծանօթութեանց ընդարձակութեան, իր կրօվամիտ դիտողութեանց եւ իր գաղտնութեանց ճշտութեան համար, որոնց շնորհիւ մինչեւ դեսպանատան Ա. քարտուղարութեան հասաւ։ 1870ին Պոլսոյ ռուսական դեսպանատան Ա. քարտուղար անուանուեցաւ եւ տարի մը վերջ ալ Պուքրէշ զրկուեցաւ իբր դիւանագիտական գործակատար։ Ռուս կառավարութեան Պարսկաստանի մէջ ունեցած շահերը կը պահանջէին որ անոնք յանձնուին այնպիսի մէկու մը որ ոչ միայն օժտուած ըլլայ փորձառութեամբ այլեւ սովորականէ վեր տաղանդ մը ունենայ, ուստի եւ Պ. Զինովիէվ դարձեալ Պարսկաստան զրկուեցաւ՝ իբր լիազօր ներկայացուցիչ։

1882ին Ռուսիոյ արտաքին նախարարութեան ասիական բաժնին պետ անուանուեցաւ։ Պաշտօն մը՝ որ կը պահանջէ ընդարձակ հմտութիւն, եւ խորին գիտութիւն բարքերու, սովորութեանց եւ պատմութեան բոլոր այն ժողովուրդներուն՝ որոնց հետ Ռուս կառավարութիւնը պաշտօնական յարաբերութեանց մէջ կը գտնուի։ Տասը տարի այս պաշտօնը վարելէն վերջ՝ Սթոքհոլմի լիազօր ներկայացուցիչ անուանուեցաւ, ուսկից իր վեհապետը զրկեց զինք Պոլիս, յաջորդելու համար Պ. որ Նէլիտովի։ Պ. Զինովիէվ լիապէս արդարացուց իր Օգոստափառ տիրոջ ակնկալութիւնը, մեծամեծ ծառայութիւններով, եւ ամրապնդելով այն բարեկամական յարաբերութիւնները, որոնք կան երկու զրացի մեծ Պետութեանց միջեւ։ Եւ այսու աւելի եւս չեշտուեցաւ այն արդարացի հարգանքը զոր կը վայելէ Ռուս դիւանագէտը թէ իր եւ թէ օտար երկիրներու մէջ։ Ապահովապէս ոչ ոք առաւել քան զինք պիտի կարենար այնքան ճարտարութեամբ եւ փափկութեամբ վարել այն փափուկ պաշտօնը որ երկու մեծ Վեհապետներու ալ կրկնակ վստահութիւնը կը պահանջէ, եւ Պ. Զինովիէվ իբր պետ իր երկրի արտաքին գործոց ասիական բաժնին եւ իբր Ա. քարտուղար Պոլսոյ, լիուլի կերպով գոհացուց Պոլսոյ ռուսական դեսպանութեան նման կարեւոր, բարձր պաշտօնը։

ԻՏԱԼԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ. —Բշ. օր Իտալիոյ Վեհ. Վիքթոր Էմմանուէլ Գ. թագաւորին ծննդեան տարեդարձը ըլլալով Պոլսոյ իտալական դեսպանը նոյն օր պաշտօնական ընդունելութիւն մը պիտի կատարէ։

ՀԵԼԼԷՆ ՏՈՐՄԻՂԸ.— Հելլէն նաւաբաժինը երէկ Իզմիրէն մեկնելով Սամոս գացեր է։ Վաթիէն (Սամոսի Նուահանդիստ) ուղղակի Յունաստան պիտի վերադառնայ։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ.—Անատոլուի Երկաթուղիներու վարչութիւնը նկատելով որ Թուզլայէն Գարթալ, Մալթեփէ, Էրէնքէոյ եւ Հայտար-փաշա մեծաքանակ աղիւս, կղմինտր եւ հողէ խողովակ կը զրկուի, վաճառականութեան դիւրութիւն մը ըլլալու համար այդ ապրանքներու փոխադրութեան սակագոյնը զեղչելով մօտ օրէն գործադրութեան պիտի դնէ։

ՇԻՐՔԷԹԻ ՇՈՒԵՆԱՒԵՐԸ.—Առողջապահական վարչութիւնը նկատելով որ առողջ. պաշտօնեաներէն եւ շոգենաւային գործակալներէն շատերը երեկոյները Պէօյիւքտէրէ երթալու համար Շիրքէթի վերջին շոգենաւով պարտաւորուած են մինչեւ Գալաք երթալ՝ ուր Շիրքէթի շոգենաւերը խարսխանիշ կը կապուին, որով վերոյիշեալներն ալ մինչեւ Պէօյիւքտէրէ գալու համար դժուարութիւններու կ'ենթարկուին, ազդարարեց Շիրքէթի Տնօրինութեան որպէս զի վերջին շոգենաւը ըստ առաջնոյն դարձեալ Պէօյիւքտէրէ հանդիպի։

ԶԻԻՆ.—Անցեալ օր Էտիրնէի մէջ տիրող բուռն փոթորկին հետեւանքով ձիւն եկեր է։

ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ.—Ղարիպեան Երեմիանոս անուն հայ մը Կէյվէէն Գուրտպէէն գացած պահուն անծանօթ չարագործներ յիշեալ խեղճը եւ դիակը Սաքարիա գետը նետեր են։

ՋՐԱՆՑԻ—Տիգրիսի գետէն մինչեւ Համա գաւառակը ճիշդ մը բանալով՝ նոյն գաւառակը ջուր պիտի բերուի։ Շինութեանց ծախք 5,000 օսմ. ոսկի հաշուուած է։

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԲԺԻՇԿՆԵՐԸ.— Զինուորական բժշկական վարժարանի այս տարուան շրջանաւարտներէն տասնեւհինգը հոգին՝ Է. բանակին մէջ պիտի պաշտօնավարեն։

ԿԵՂԾ ԴՐԱՄ. —Երէկ Եանեացի Խրիմեան եւ իր ընկերը Քօսթի՝ կամուրջին կեղծ քառորդ մը քշել աշխատած միջոցին ձերբակալուեցան։

—Դարձեալ Տիմիթրի անունով մէկը, կեղծ երկուքնոյ մը քշած ժամանակ ձերբակալուեցաւ։

ԹԷՄՊԷՔԻԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ.—Մաքսային Վերատեսչութիւնը Թէմպէքիի ընկերութեան Պարսկաստանէ բերել տուած թէմպէքիներէն իւրաքանչիւր քիլոյին 3 ու կէս զրուշ մաքսատուրք պահանջելուն՝ Ընկերութեան եւ Մաքսային վերատեսչութեանց միջեւ ծագած անհամաձայնութիւնը Պետական Խորհրդոյ տակեւ եկաւ։ Այս վերջինը նկատելով որ Ընկերութեան պայմանագրին տրամաբանութեանց համաձայն Ընկերութեան մենաշնորհի տեւողութիւնը երեք մասի բաժնուած է, որուն առաջին եօթը տարուան շրջանին մէջ Ընկերութիւնը Պարսկաստանէն բերել տուած թէմպէքիին իւրաքանչիւր քիլոյին 3 զրուշ, երկրորդ շրջանին ինը տարուան համար նոյն թէմպէքիներէն քիլոյին 3 ու կէս զրուշ, իսկ վերջին շրջանին 9 տարուան համար ալ քիլոյին 4 զրուշ մաքսատուրք նշանակուած է, որոշեց նախ եւ առաջ Ընկերութեան մենաշնորհին Ֆէրմանին թուականը քննել որոշելու համար թէ Ընկերութեան առաջին շրջանը կազմող եօթը տարին լրացած է թէ ոչ, եւ ըստ այնմ մաքս առնել։ Ֆէրմանին թուականը հիմ պիտի բռնուի եւ ոչ թէ Ընկերութեան գործառնութեանց սկսելու թուականը, ինչ որ այս վերջինը կը պնդէ։

ԹԱՏՐԱՆ ՔՈՆՔՈՐԴԻԱ

Վաղը, Բերա, Քոնքորտիա թատրոնին մէջ, ժամը 7 1/2ին, Մնակեանի թատերական խումբը պիտի ներկայացնէ «Էքմէքճի Խաթուն»ը, ի նպաստ խումբին ամէնէն կարող դերակատարներէն մէկուն, Պ. Հօյասի։

Կարդա՛ Արամ Ս դանճեանի աղջը 4ր երեսին մէջ։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Խառն ժողովոյ երէկուան նիստին մէջ նկատողութեան առնուեցան Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութեան գործին հետ առնչութիւն ունեցող բոլոր գրութիւնները։ Ժողովը, վեցնուն ցանկին տեղեկանալով, իր յաջորդ նիստին թողուց կաթողիկոսական ընտրելիութենէ մատուցուած հրաժարականներուն նկատառութիւնը։ Մինչեւ ան ատեն հաստատ կ'ըլլայ արդէն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական ընտրութեան նկատմամբ Բ. Դրան մատուցուած թաղրիրին պատասխանը։ Խառն ժողովոյ երէկուան նիստին նախագահեց Ս. Պատրիարքը։

×

Ուսումնական Խորհրդոյ երէկուան նիստին մէջ, անդամներուն ներկայացուցաւ այն արձանագրութիւնը զոր Պէրպէրեան վարժարանի յոբելեանին առթիւ, հայ ուսուցչութիւնը կը մատուցանէ Պէրպէրեան էֆ-ի։ Այդ շրջանակը ասկէ շաբաթներ առաջ մանրամասնաբար նկարագրած ենք այս էջերուն մէջ։ Խորհուրդը այդ առթիւ որոշեց շնորհակալութեան գիր մը ուղղել Վիեննայի Մխիթարեան միաբաններէն Մէնէվիշեան վարդապետի, որ ինքնաբերաբար մասնակցած էր այդ շրջանակը պատրաստելու համար։ Ուսումն. Խորհրդոյ բացած հանգանակութեան։ Ուսումն. Խորհրդոյ գլուխը, երէկ այդ շրջանակը ներկայացուց Խառն Ժողովին։

×

Ռօպերթ Գոլէճի հայ ուսանողներուն կողմէ խմբագրութեանս յանձնուած է ալիւմինեամէ նոր սեղ սքանչելի ժամացոյց մը, տրուելու համար Ռէվէրէնտ էֆ. Պէրպէրեանի՝ իր վարժարանին քսանեւհինգամեայ տարեդարձին առթիւ։

×

Ասկէ առաջ գրած էինք թէ Վանայ Երամեան վարժարանին ի նպաստ հանգանակութիւն մը կատարելու համար մանախումբ մը կազմած է Ուսումն. Խորհուրդը եւ թէ Ս. Պատրիարքը մասնաւոր հանգանակութեան կոնդակ մը պիտի տայ մասնախումբին։ Ուսումն. Խորհուրդը այդ կոնդակը ստացած ըլլալով, որոշեց իր յառաջիկայ նիստին հրաւիրել հանգանակիչ մասնախումբը եւ կոնդակը յանձնել անուղղակի ապէս հանգանակութեան ձեռնարկելու համար։

×

Դատաստանական Խորհրդոյ անդամներէն Սահակ էֆ. Գարաեան հրաժարած էր ասկէ առաջ։ Խառն Ժողովը իր երէկուան նիստին մէջ անոր տեղ Դատաստանական Խորհրդոյ անդամ կարգեց Յովհ. էֆ. Մարգարեանը։

×

Կալաթիա-Սերայի Լիսէին Տնօրէնութիւնը Ս. Պատրիարքին մատուցած ըլլալով 1900-1901 տարւոյ մէջ Կայս. հրամանով ընտրուած Լիսէի հայ աշակերտներուն ուսումնական վիճակին տեղեկագիրը, Ն. Սրբազնութիւնը Ուսումն. Խորհուրդին ներկայացուց զայն, եւ հաղորդեց թէ այդ աշակերտներէն յաջողագոյններուն համար ընծաներ պատրաստած է։

×

Ակնայ Գուտառ. Վարչութեան եւ Ա. բաթկիրի առաջնորդ Մուշեղ Ծ. Վարդապետի կողմէ եկած տեղեկագիրներու վրայ, Խառն Ժողովը Ակնայ առաջն. տեղապահ կարգեց Գէորգ Վ. Ասլանեանը։

×

Աշի տուան Բիւզանդիոնի մէջ դիտողութիւն բրած էին թէ Մասիսի վերջին թիւով սկսուած վէպ մը՝ «Մատէնի մեղքը», 1884ին տպուած է արդէն Պոլսոյ մէջ։ Թերթին խմբագիրը այս կրկնութեան պարագան տիւտակած էր ծիծաղելով, եւ նոյն իսկ անվայելութեան հանգամանք մը գտած էր անոր մէջ։

Ընթերցող մը այս առթիւ ընդարձակ նամակ մը գրած է մեզ, ուրկէ հետեւեալ մասերը կը քաղենք.—

«Բիւզանդիոն գրած էր թէ Մասիսի թարգմանած վէպին լիզուն նախապէս հրատարակուածէն ա՛ւելի է տարբերութիւն չունի։ Այս պնդումը անհիմն է, որովհետեւ օրալ է ամէն բանէ առաջ։ «Մատէնի Մեղք»ին 1884ի թարգմանութիւնը կատարուած է գրաբարախառն աշխարհաբարով մը, որ շատ անճոռնի հանգամանք մը ունի, ու բնաւ չի նմանիր Մասիսի նոր թարգմանութեան լեզուին։ Զմոռնամ ըսելու նաեւ թէ այդ հին թարգմանութեան մէջ վէպը ուրիշ սառբաղրութիւն մը կը կրէ։

«Արդ, խնդիր է գիտնալ թէ ո՛ւ է օտար գրականութեան մը պատկանող գործ մը չի՞ կրնար երկու եւ նոյնիսկ աւելի անգամներ ուրիշ լեզուի մը թարգմանուիլ։ Իմ կարծիքս սա է որ բնաւ անպատեհութիւն մը չի ներկայացներ այդ պարագան. ընդհակառակը։ Որչափ ատեն որ միեւնոյն գործին նոր թարգմանութիւնը առաւելութիւն մը ունի հին թարգմանութեան վրայ, կրնայ իր գոյութեան իրաւունքը փրկած համարուիլ։ Այդպէս է Մասիսի վէպին պարագան։ Քանի որ Տօմինոյի թարգմանութիւնը առաւելութիւն մը, եւ նոյնիսկ մէկէ աւելի առաւելութիւններ ունի 1884ի թարգմանութեան վրայ, ոչ ոք կրնայ մեղադրել օրչափ թարգմանիչը, այնչափ մը՝ ալ հրատարակողը։»

Նամակագրին այս դիտողութիւններուն արձագանգ կ'ըլլանք անո՛ր համար որ ամէն կերպով համամիտ ենք իր ըսածներուն։ Եւ սակայն, ամբողջ այս խնդրին մէջ Բիւզանդիոնի կողմէ ցոյց տրուած անդիտակցութիւնը չէ որ մեր զարմանքը կը չարժէ։

Մենք կը զարմանանք թէ ինչպէս իր բանագողութիւններովը ծանօթ մէկը,— բանագողութիւններ որոնք մասնաւորապէս չեշտուած են Նուպար փաշայի ծանօթ կենսագրութեան մէջ՝ եւ «à la Holinsky» մակդիրին ծնունդ տուած,—նոր-սապէս թարգմանուած գործի մը երկրորդ անգամ հրատարակութիւնը չատ կը տեսնէ ուրիշ թերթի մը։

Մենք այս կէտին վրայ է որ կը զարմանանք, մտածելով թէ բանագողութիւն բուռածը չա՛տ աւելի ծանր բան մըն է նոր-սապէս թարգմանուած գործ մը վերըստին թարգմանել տալէն, ենթադրելով որ այս վերջին պարագան կրնայ յանցանք մը նկատուիլ։

Տակաւին անցեալներս տպուեցաւ Գամբիզազադ Տիկինին մէկ երկրորդ թարգմանութիւնը։ Այդ թարգմանութիւնը չա՛տ աւելի տկար էր նոր-սապէս կատարուածէն եթէ երբեք Բիւզանդիոնի խմբագիրը անկեղծօրէն անպատեհութիւն մը կը տեսնէր գործի մը երկու անգամ թարգմանուելու պարագային մէջ, ինչո՞ւ ան ատեն ձայն ձուն չհանեց։

Այս պարագան կ'արժէ՞ որ գիտնայինք։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ

ԼՈՆՏՈՆ, 8 Նոյ.—Անգլ. կառավարութիւնը կը պատրաստուի 16000 օղնական զօրք զրկել Հարաւ. Ափրիկէ։

ՊԵՐԼԻՆ.—Պ. Զէմպրլէնի հակակիր բուռն ցոյցեր եղան հոս։

ԲԱՐԻԶ.—Հանքագործները գործադուլ պիտի ընեն երկուշաբթի։

ՄԱՏՐԻՏ.—Կը հերքուի երկաթական նախարար Պ. Իւրդայիզի հրաժարման լուրը։

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ

ՎԻԵՆՆԱ, 6 Նոյ. —Ցունաստանի թագաւորը ուղղակի Աթէնք մեկնեցաւ։

—Խորհրդարանին Ելմտացոյցի յանձնաժողովը սկսաւ 1901ի եւ 1902ի երկրամասերուն վիճաբանութեան։

ԼՈՆՏՈՆ. — Անգլիոյ գահաժառանգ Քոնուայլի դուքսը Կալկէսի իշխան անուանուեցաւ։

ԲԵՌԼԻՆ.—Կայս. հրովարտակ մը Լիւնեկ-Զանկի տեղ Բէչիլի կուսակալ կարգեց Եուսֆ-Ցի-Քայլն, եւ նախարարութեան լիազօր անդամ Վանկ-Վէնճաոն։

ԼՈ. ՀԷ.—Պոէր պատգամաւորները այսօր Հիլվերսըն երթալով երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցան Քրիւկէր նախագահին հետ։

ՀՌՈՄ. — Իտալական խորհրդարանը պիտի գումարուի Նոյ. 25ին։

ԼՈՆՏՈՆ. — Անգլ. կառավարութիւնը որոշեց 16,400 նոր զինուոր զրկել Հարաւային Ափրիկէ։

ԼՈՆՏՈՆ.—Կը հաւատան թէ Անգլ. խորհրդարանը բաժնուած է երկու խումբի։ Պ. Զէմպրլէնի խումբը կ'ուզէ պատերազմը շարունակել մինչեւ Պոէրներու անպայման անձնատուութեան օրը։ Սըր Միքայէլ Հիքս Պիչի խումբն ալ կ'ուզէ վերսկսիլ հաշտութեան բանակցութեանց, եթէ երբեք կարելի է ա՛ւ է կարգադրութիւն մը յուսալ առանց երեսէն։

Կարդացէ՛ք Մ. Տեր-Դաւիթեանի 4ր երեսի տպագրը։

ՆՈՐ ՓՈՐՁԵՐՈՒ ՊԷՏՔ ԶԻ ԿԱՑ
ՄԱՑԱԹԵՐՍԶԱՅԹ ՍԻՄԹԷՄՈՎ
15 բաբախեն սորվեցայ Ֆրանսերէն. սանուն կ'երպով թասիլ.
Յ. Յ. Յակոբիկեան
15 ՇԱԲԱԹԷՆ ԿՐՑԱՑ
2-3 տարի անգլիական վարժարանները յաճախողներու հետ խօսիլ անգլիերէն Օր. Մարգարեան

ՔԻՒՇԻՒՔԵԱՆ ԴԵՂԱՐԱՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ — ԴԱՎԱՖՄԱՆՈՅՇՄԱՆ
Փոխադրուած է Պահէշ-Փարու, Նիզամիյէ պաշտանոցին դիմացի գինովաճառին կից 13 թիւ վաճառատունը։
Բերայի Քիւշիւքեան դեղարանը գիշերները մինչեւ ժամը 11 (Ը. Ե.) բաց է։
1—11-26

ՀԱՃԻ ՍԱՐԻՍ
ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՇԱՔԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ
Բերա, Մեծ փողոց, թիւ 136.
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
Բերա, Մեծ փողոց, թիւ 54.
Ղալաթիա, Թոբճուլար ճաստահան, թիւ 101.
Հարսանիքներու եւ երեկոյթներու համար դեղեցիկ սպասներ, ինչպէս նաեւ կանոնաւոր սպասարկութիւն
3—15-100

Grand Concert du Café de Commerce
Բերա, Մեծ փողոց, Կալաթա Սերայի դիմաց, թիւ 266.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ
ԱՄԷՆ ԻՐԻԿՈՒՆ
ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄՆԱՑՈՒՆ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ 12 ԱՆՁԵՐՈՎ
Գազավարժ առաջնորդութեամբ
ՊԱՐՈՆ ԹԷՕՏՈՐ Վ. ՈՐԹԱԲԳԱՅԻ
2—10-100

ՍԻՐՈՒՆ ԶԲՕՍԱՐԱՆ
ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԵՎ ԹՈՂԱՆԳԱՅԷ
Մանրական երգեր, կարճ հատուածներ, առակներ, բարոյալից փոքրիկ պատմութիւններ
Մանկական լեզուով
Խոշոր տառերով
Շքեղ պատկերներով
Խիստ ընտիր թղթով
Գին 2 դրշ. Զեղջը ցուցանուր

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՄԱՔՐՈՒԹԻՒՆԸ
ԳՐՔԻ ՄԸ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐԺԱՆԻՔՆԵՐԷՆ ՄԷԿՆ Է
ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ
ՄԱՔՈՒՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԵՆԱԼ
ԴԻՄԵՑԷՔ ՍԱԳԱՊԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

Պուրքիէի Տաչիա-Ռօմանիա, Շթէթինի Նատիոնալ Բրիւնիէն, Մանչայմի Պատուազ եւ Ամէնքի Էյմնիքի ապահովագրական Ընկերութիւնները ապահովագրութիւններ կ'ընդունին հրդեհի եւ ծովային կորուստներու դէմ. ԴԻՐԱՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐ եւ չոյա վճարում ընելու։
Այս ընկերութեանց Թուրքիոյ համար ընդհ. գործակալն է Է. Զիքաւիթի, Ղալաթիա, Խալիլ փաշա խան, թիւ 4։
2—2

ԹՂԹԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՌՈՄԱՆ եւ ԸՆԿ
Ղալաթիա, Մահմութիւ փողոց, 42
ՄԵԾ ՄԹԵՐԱՆՈՑ
Գրքի յատուկ սպագրկեր. բուդքերու Նամակի եւ տետրակի բուդքեր։
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՒՄԱՐՆԵՐ
Մեծաքանակ եւ Փոքրաքանակ
ԳՐԱՄԵՆԵԱԿԻ, ՏՊԱԳՐԱՏԱՆ ԵՒ ԿԱԶՄԱՏԱՆ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐ
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՒՄԱՐՆԵՐՈՒ
Բերայի Բազար, Սոգի խան

1900
Բարիզի Միջազգային Արուեստահանդէս
NEW HOME
ՆԻՈՒ—ՀՈՄ
Ամերիկեան Աշխարհածանօթ
ԿԱՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆ
Կազմած է մեծ փրցանակը (Hors Concours) եւ արուեստահանդէսին մէջ անմրցելի եղած է։ Այս մեքենաները ամէն կերպով փուսնելու դիմացկուն են։ Մեքենաներու գործածութեան կերպը ձրի կ'ուսուցուին և նորոգութիւնները ձրի կը կատարուին։
Թուրքիոյ համար միակ ներկայացուցիչ
Մ. ԱՄՈՏԻՕ ՍԱԼՎԱԹՕՐ
Ընդհանուր Գրքասաց
Պոլիս, Գահնի Գարու, Համիտիէ Հաւաքանոց, թիւ 7
Մասնաճիւղ.
Իզմիր, Սմիւրնի, Ադիօն-Գարաշիսարի եղեր մէջ։ 2—6-
ԱՌԱՔԻՉՈՒԹԻՒՆ, ՏՈՊԻՆԵՐԻՆ, ԹԷՔԵԼԻՔՆԵՐԻՆ

ԳԻՆԵՐԸ ԽԻՍՏ ՁԱՓԱՒՈՐ
ԴԻՄԵՑԷՔ
ՄԻՍԱՔ ՊՈՒՏԱՔԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
Ղալաթիա, Թիւնէլի դիմաց, 25
ուր պիտի գտնէք ամէն տեսակ սակեզօծ եւ զարդարան սիւներ, պատի թաղթ, վարագոյր, թիւլ, եւն.։
3—60

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՁԱՏՈՒՆ
Տ. ԳՕՋԷՏ
Բերա, Մեծ փողոց, Պօնմարշէի մօտ, 360
ՎԵՑ ՀԱՏ ԴԱՊԻՆԷ ՊԱՏԿԵՐ
20 ՂՐՈՒՇԻ
Ամպատ կամ սանդրեւոտ օղերը բնաւ պատկերներուն մարքուրեան չեն վնասեր։
Անյուսող ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ եակ՝ ընդանուին
3—13-15

Մ. ԹԻՖԼԻՉԵԱՆ
Ի ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՎԻՐԱԲԺԿՆ. եւ ԱԿՆԱԲԺԿՆ. ԳՈՐԾԻՔՆԵՐՈՒ
Ղալաթիա. Վայվոտա փողոց Թիւ 91
Վաճառատանս մէջ ամէն տեսակ ակնարուժական եւ վիրաբուժական գործիքներ կը վաճառուին ՄԵԾԱԴԱՆԱԿ եւ ՓՈՔՐԱԴԱՆԱԿ։ Կակուղ եւ կարծր լաստիկէ (քաուչուկ) առարկաներ, աճուկի կապիչներ (գաստրպանդ), տեսակ տեսակ գրկեներ (շիրինկա), էլեքտրական մեքենաներ, ջերմաչափներ, հեռադիտակներ, խաչարացոյցներ, մանրադէտներ (միքրոսքոպ), փոքր եւ մեծ մանրադէտի ապակիներ, նորատեսակ ոսկի եւ այլն ակնոցներ կը գտնուին վաճառատանս մէջ։ Գիները չատ ժամու։ Յաճախորդք չատ գոհ պիտի մնան։
2—10

Գ. ՁԻԶՄԷՆ
ԹԻՒ 117, ԲԵՐԱ, ՄԵԾ ՓՈՂՈՑ
ՄԵՐ ԿԵՂԵՑԻԿ ԱՊՍԱԿՆԵՐՈՒ
վաճառանոցին, թիրեղեայ ապրանքներու, զանգակներու եւ էլեքտրական ճայթարձակներու ՇԵՆՔԵՐՈՒ ՇԵՆՈՒԹԵՒՆՑ ՅԱՏՈՒԿ
Թիրեղեայ կազմածներու համար ոչ մէկ ծախք։ Թիրեղեայ ապրանքներ, ինչպէս եւ անոնց Ծրագրեր եւ գնանուցակներ ստանալի։
ՁԵՄԻՇՆԵՐ
Նորոպական դրութեամբ
Իրենց կազմածով եւ ճայթայրում,
ԼՈԳԱՐԱՆՆԵՐ (Պանէօ)
ԱՄԷՆ ՄԵԾԱԹՈՒԹԱՄԲ ԵՒ ԶՏԵՂՈՒՄ.
ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ
Վաճառատան հայրապետ եւ գետեղանց
ԱՄԷՆԷՆ ԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐ
ամէնէն լաւ ապրանքներու համար,
3 7-12

Dr. P. HADJICHRISTO
ՏՈՔԹ. Բ. ՀԱՃԻԽՐԻՍԹՕ
Մասնագետ կուրծքի, կանանց եւ տղայոց հիւանդութիւններու։
Բուժում տղայոց մեջքի բուսութեան։
ՏՐ. ՀԱՃԻԽՐԻՍԹՕ հիւանդ կ'ընդունի ամէն օր իր բնակարանը, Թարլա Պաշի փողոց, թիւ 29, կէս օրէ մինչեւ 3 (Ը. Ե.)։
Կը գտնուի նաեւ Ֆէլբիսկէ Ռիկիայի դեղարանը, Բշ., Դշ., եւ Ուրբաթ օրերը 3-4 (Ը. Ե.)։
3—7-12
29, Pera, Rue Tarla-Bachi, 29
3—10

ԷՈՒՐՈՊԱ
Արմատան եւ Գարեջրատուն
Բերա, Մեծ Փողոց, Օտեանի դէմ.
Լաւագոյն սպասարկութիւն
Համեղ աղանդերներ

Աշխատանքներ Ա. ՍԱՂԱՆԵԱՆ
Տպագրութիւն Սագաբեան Տպարան։

«ԾԱՂԻԿ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ԷՈՒԻ ՆՈՒԱՌ

ԵՐԿՈՒ ՀԱԿԱՌԱԿՈՐԴՆԵՐԸ

Վար ինկող տաստակներին համար, որ դիակի մը նման տարածուած էր գետնին վրայ, բարեբաղդութիւն մը եղաւ որ առիւծին աչքին զարկաւ այծը, զոր մէկ հարուածով խեղդեց եւ առաւ տարաւ։ Մնացեալ զինուորները հետեւեալ առաւարշաւոյսին միայն կարողացան իրենց ծառերէն վար իջնել համարձակիլ։ Յիսնապետը միանգամ ընդ միշտ հրաժարեցաւ առիւծ որսալու փափաքէն, իսկ գետին ինկած տաստակեան ալ ենթակայ եղաւ տարօրինակ հիւանդութեան մը, զոր այնուհետեւ կոչեցին «Առիւծին վախը»։

—Քանի որ առիւծը լաւ չի կրնար վազել, ուրեմն ինչպէս կը բանէ թեթեւոտն կենդանիները, հարցուց ունկնդիր մը։

—Առիւծը բնաւ կենդանիի մը ետեւէն չի վազեր։ Երբ անօթենայ՝ ախոռ մը կը մտնէ եւ ամէնէն գեղեցիկ ոչխարը եւ կամ ամէնէն պարարտ եզը առնելով կը տանի։ Եւ երբ կտնակը բնաւ առնել չուզէ իր որսը չի խեղդեր այլ ականջներէն մէկը կը խածնէ եւ պոչովը տաստիկ հարուածելով կը ստիպէ կենդանին քալելու։ Միմիայն ջորիներն են որ կը մերժեն հետեւիլ այդ զարհուրելի առաջնորդին։ Բոլոր ուժովին եւ ետ կ'երթան, միշտ ջանալով ազատել ականջնին, զոր առիւծը հեզաշնչակ աւելի ուժգին կը սեղմէ, մինչեւ որ փրթելով իր կլափին մէջ մնայ։ Այն տեսն Ջորին կծիկը կը դնէ, եւ շատ անգամ կը յաջողի պրծիլ։

Մինչ Բոպէր այս պատմութիւններով ըլլոր ունկնդիրները զբաղեցուցած էր, Բիտտա Բարիզցին Ջերմապէս կը հարցաքննէր Օպինեի մարքիզին վրայ։

—Պարո՛ն Բօլ, կ'ըսէիք թէ Օպինեի մարքիզը առիւծներ կը սպանէ։

—Ինչպէս նաեւ յովազներ, օրիորդ։

—Ուրեմն իր արհեստն է այդ։

—Գրեթէ, օրիորդ։ Ազգատութիւնը պատճառաւ զինուոր եղաւ, բայց աւելի որսորդութիւնը կը սիրէ։

—Ուրեմն Օպինեի մարքիզը հարուստ չէ՞, ըսաւ Բիտտա, որ ներքնապէս խիստ կը փափաքէր որ իր սիրականը մեծաշուք հարստութեան մը տէր եղած չըլլար։

—Ոչ, օրիորդ, եւ որովհետեւ իրր ազնուական այլեւս չէր կրնար Եւրոպայի մէջ ապրիլ, ուստի Ափրիկէ անցաւ, իր նախասիրութեան աւելի մօտէն հետեւելու համար։

Եւ կը կարծէ՞ք թէ այս գիշեր . . .

—Նոյն իսկ այս իրիկուն . . . Ճէնուէնի համայնապատկերին քով . . . հոսկից պիտի լսենք հրացանի հարուածը։

Բիտտա ուժգունած եւ գրեթէ նուազուն՝ ամբոխին վրայ ինկաւ։

Մինչ Բօլ Բնիկին հետ Օպինեի մարքիզին այն գիշեր ըլլալիք ընդունելութեան մասին քանի մը խօսք կը փոխանակէր, ադարակէն հազար քայլի չափ հեռու՝ հրացանի մը պայթման ձայնը լսուեցաւ։ Ադմուկը՝ ժայռէ ժայռ զարնուելով կրկնուած էր զարհուրելի մռնչիւնով մը, որ Ճէնուէնի ժայռերէն փրթած արձագանգը մինչեւ Թզենիներու ադարակը կը հասնէր։

Մօրալէզ ընդոստ արթնցաւ։

Բիտտա ուժգունեցաւ։

Բարիզցին ոտքի ելաւ դողդոջուն։

Ամէն մարդ ականջ կարեցաւ։

Երկրորդ մռնչիւն մը յաջորդեց առջինին, բայց գրեթէ մրեւնոյն վայրկենին լսուեցաւ հրացանի պայթիւն մը որ հեռուանց եկող մռնչիւնին կ'ընկերանար։

—Առիւծը սպաննուեցա՛ւ, ըսաւ Բօլ։

—Օպինեի մարքիզը իր խօսքը բռնեց, ըսաւ Մօրալէզ։ Շուտ, ձահերը վառեցէք, որ գինքը ընդունինք։ Զէի յուսար որ գինքը այսչափ շուտ պիտի ընդհատուբէին։ Սէնեորիդա, ըսաւ իր եղբօր աղջկան դառնալով, կ'աղաչեմ հարկ եղած պատրաստութիւնները տեսէք սեղան մը սարքելու համար, մենք պիտի երթանք որսորդը դիմաւորելու։

Եւ բոլոր իր մարդիկը առած դուրս ելաւ։

Բիտտա ադարակին մէջ միս մինակ մնաց։

Ժ.

ՍԷՐԸ ԻՆՁ ԿԵՐՊՈՎ ԿՈՒԳԱՑ ԱՂՋԻԿՆԵՐՈՒՆ

Մօրալէզի բոլոր սպասաւորները, իրենց գլուխ ունենալով ծերունի ասպետը, ահապարանօք դուրս ելան ադարակէն եւ ուղղուեցան աղմուկին եկած կողմը։

Արդէն առիւծը սպաննուած տեղին մօտ բնակող ցեղի մը արձակած ուրախութեան աղաղակները կը լսուէին, ուրախութեան աղաղակներ մը կը հանէին առիւծին դիակին շուրջը։

Բիտտա ադարակին մէջ միս մինակ նստած էր։ Բոյսրովին ուժգոյն եւ անձկալից՝ կը յիշէր այն զարհանդէսի օրը ուր առաջին անգամ ըլլալով իր սիրտը խօսած էր։ Այդ զարհանդէսին օրը տեսած էր Օպինեի մարքիզը որ իր փառաւոր համազգեստին մէջ պարուրուած սկիզբէն մինչեւ վերջ իր ուշադրութեան առարկայ եղած էր։ Խոնուն ու նկուն այսպէս երբ կը մտածէր՝ ձիու ուժգին քառասմբակ արշաւին ձայնը գինք սթափեցուց եւ նոյն պահուն ձիաւոր մը ադարակէն ներս մտաւ։

Եկողը Օպինեին էր։

Գեղջիները ցատկեց եւ մեծ սրտոր մը տուաւ։

Բիտտա՝ ի տես նորեկին՝ զարմացման թեթեւ ճիչ մը արձակեց։

Օպինեի իր պուրնուսին մէջ վայելչօրէն փաթթուած էր՝ ձեռքը զարապինը բռնած եւ իր մատներուն վրայ կ'երեւային արեան քանի մը շիթեր։

(Շարունակելի)